

HET OUDHEIDKUNDIG BODEMONDERZOEK TE DONK IN 1981

In 1981 concentreerde het onderzoek te Donk zich op twee vlakbij elkaar gelegen zones. Eerst werkten we het perceel af, dat ons in 1980 ten noordwesten — eerder bij vergissing ten noordoosten beschreven — van het gekende deel van het urnenveld al een gedeelte van een prehistorische en Romeinse nederzetting opgeleverd had. Verder legden we sleuven aan op enkele percelen — zie A, nr. 61 e (eig. kerkfabriek Donk) en nr. 62 b (eig. G. Schoonaerts, Halen) — op ca. 40 m ten noorden van het urnenveld gelegen.

Al tijdens de vorige opgravingscampagnes hadden we her en der scherfjes teruggevonden, alle vrij ruw van makelij en uit een met grof steen- of kwartsgruis gemagerde klei-aarde gemaakt. Deze kleine reeks kon nu verder aangevuld worden met enkele grotere wandscherven en een bodemfragment. Alle doen ze sterk denken aan HVS/DKS-keramiek. Met de mogelijkheid van een bewoningshorizont uit de vroege en/of midden Bronstijd moeten we zeker rekening houden. Hierbij voegde zich ook nog een randstuk van een grote „Riesenbecher”, uit het late Neolithicum of de vroege Bronstijd. Jammer genoeg zijn deze resten uit de pre-urnenveldenperiode telkens buiten kontekst gevonden. Het is ons dan ook nog niet gelukt bodemsporen met dit archeologisch materiaal te associëren.

Bij het onderzoek van de percelen ten noorden van het urnenveld zoals gepubliceerd in *Arch. Belg.*, 224, is gebleken dat deze begraafplaats zich verder in die richting uitstrekt. Opvallend is dat de graven, waarvan het aantal nu al 161 bedraagt, in die zone vrij verspreid liggen, niet in concentraties zoals deze in het urnenveld wel meer voorkomen. Zeer vaag tekenden zich in de zandgrond ook enkele kringgreppels af. Bij twee ervan konden we zien dat ze een onderbreking hadden. De ene, aangelegd rond een sinds lang vernield en spoorloos graf, had een zuidoostelijke toegang van amper 70 cm breed; deze vaststelling heeft dan ook elke twijfel weggenomen over het intentionele karakter van de smalle onderbreking in de kringgreppel rond graf 55. Een mooi voorbeeld is echter de kringgreppel rond graf 159 (fig. 34): in deze ovale zelfs licht polygonale ringsloot was een ruim 3,30 m brede oostwaarts gerichte opening uitgespaard; een tweede smalle onderbreking tekende zich in het noordoosten af. Het is niet helemaal uit te sluiten dat in de rand van de ringsloot palen ingeplant waren, zoals dit in het zuidelijk segment te zien is. Iets excentrisch onder de grafheuvel was graf 159 bijgezet: een mooi versierde, maar in sterk gehavende toestand teruggevonden urn, hield de verbrande beenderresten geborgen (fig. 34). De versiering bestaat uit diep ingedrukte cirkels en kruisen, alle oorspronkelijk met een witte pasta gevuld. Te vermelden is nog dat we met de sleuven zowel de noord- als de zuidrand van een vierkant grafmonument aansneden (zijde 13 m); het centrum van deze structuur moet in 1982 onderzocht worden. Alle graven in deze noordelijke zone dateren uit de vroege IJzertijd. Van noord naar zuid strekt het urnenveld zich nu al uit over een afstand van ruim 250 m.

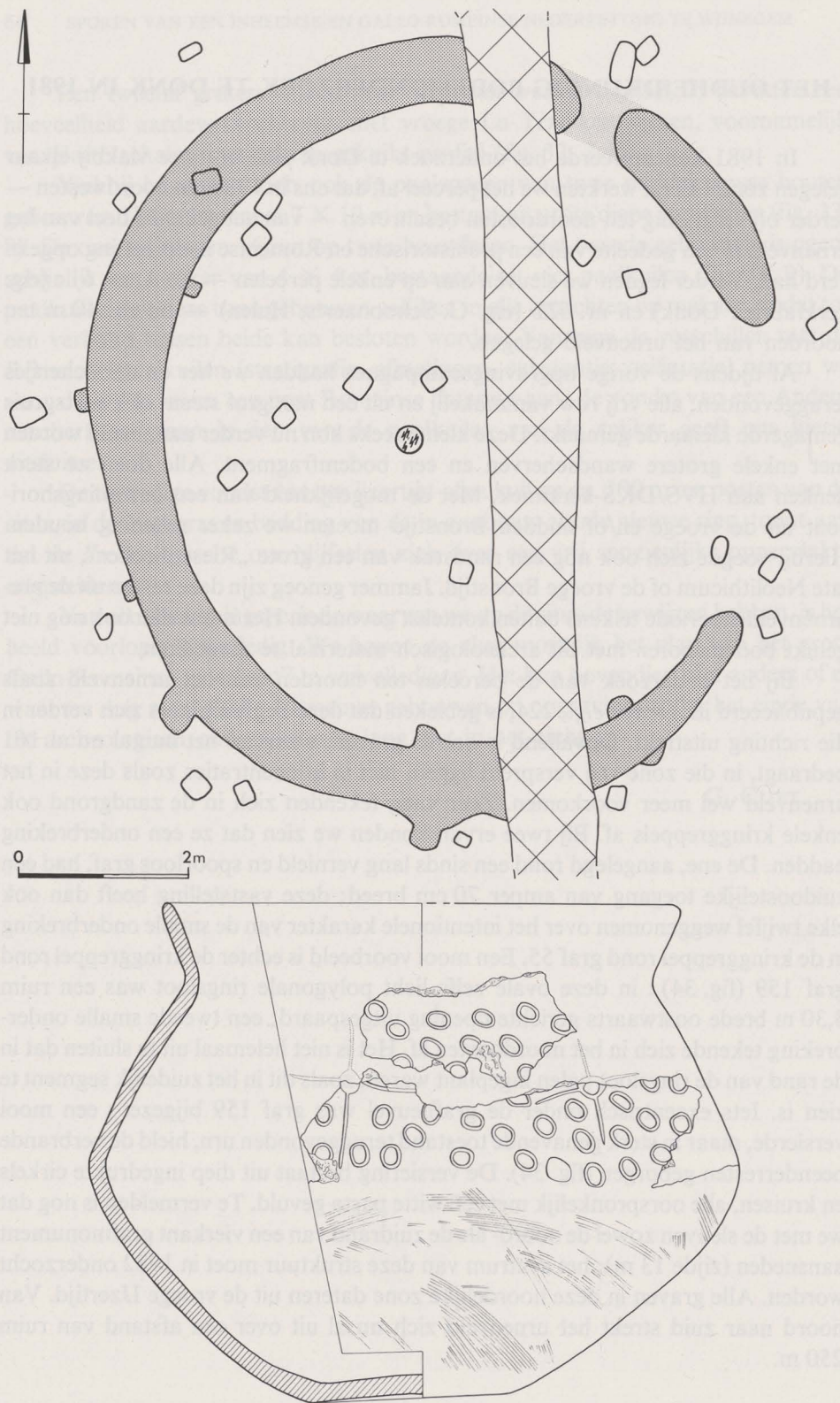


Fig. 34. Graf 159 : kringgreppel en urn. S. 1/3.

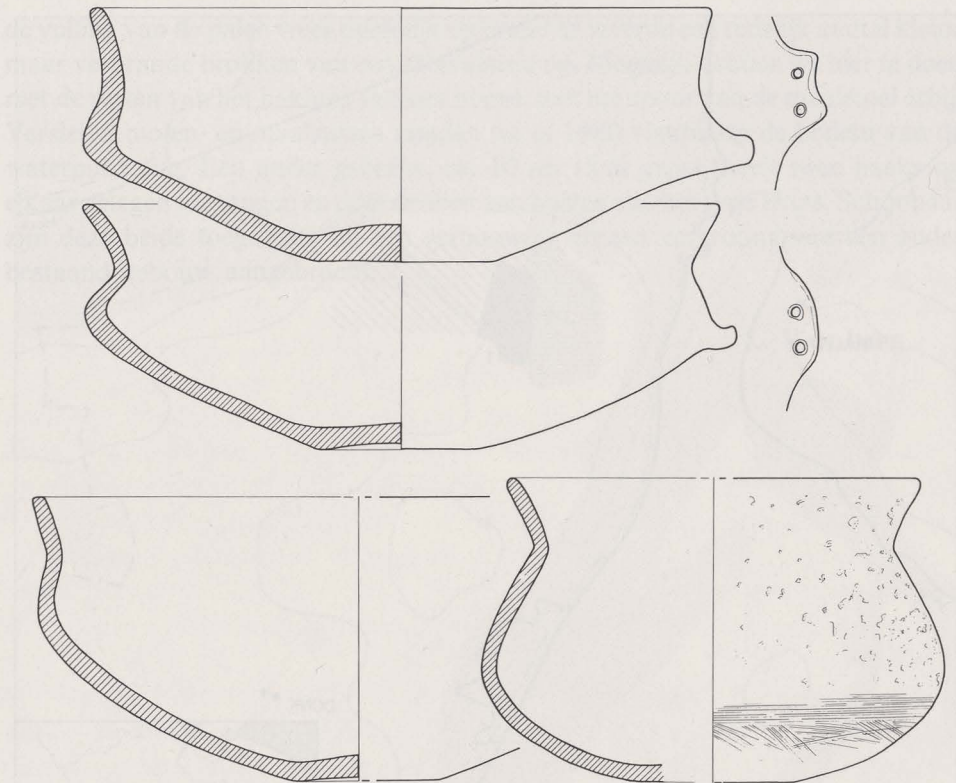


Fig. 35. Aardewerkdepot uit de vroege IJzertijd. S. 1/3.

Ook deze zone van het urnenveld werd in de vroege La Tène tijd overbouwd. Hierop wijzen de scherven die in enkele voorraadkuilen teruggevonden werden. Alignementen van palen verraden het bestaan van gebouwen binnen omheiningen. Aangezien onze werksleuven hier nog geen aaneensluitende reeks vormen, hebben we op deze structuren nog geen goed zicht. Het is niet uitgesloten dat enkele structuren ouder zouden zijn dan de graven. Een aantal gebouwen moet kronologisch zeker bij de jongste graven van het urnenveld behoren. De paalsporen zelf leveren ons hiervoor weinig of geen bewijs, maar de vondst van een klein aardewerkdepot (fig. 35) in de buurt van enkele bouwsels, wijst zeker in die richting. Dit zou concreet betekenen dat de vroege IJzertijd nederzetting, of minstens een deel ervan, zich onmiddellijk ten noorden en ten noordwesten van de begraafplaats bevond.

De IJzertijd nederzetting in zijn geheel lijkt verder noord- en oostwaarts langs de zuidrand van de depressie van Halen-Schulen uit te breiden (fig. 36 : 2). Deze vaststelling is gebaseerd op oppervlaktevondsten; deze laten echter geen kronologische differentiatie toe. Anders is het gesteld met de nederzetting die in de loop van de Romeinse periode op de samenvloeiing van Gete-Velpe-Demer ontstond. In tegenstelling tot de prehistorische nederzetting die zich meer op de depressie

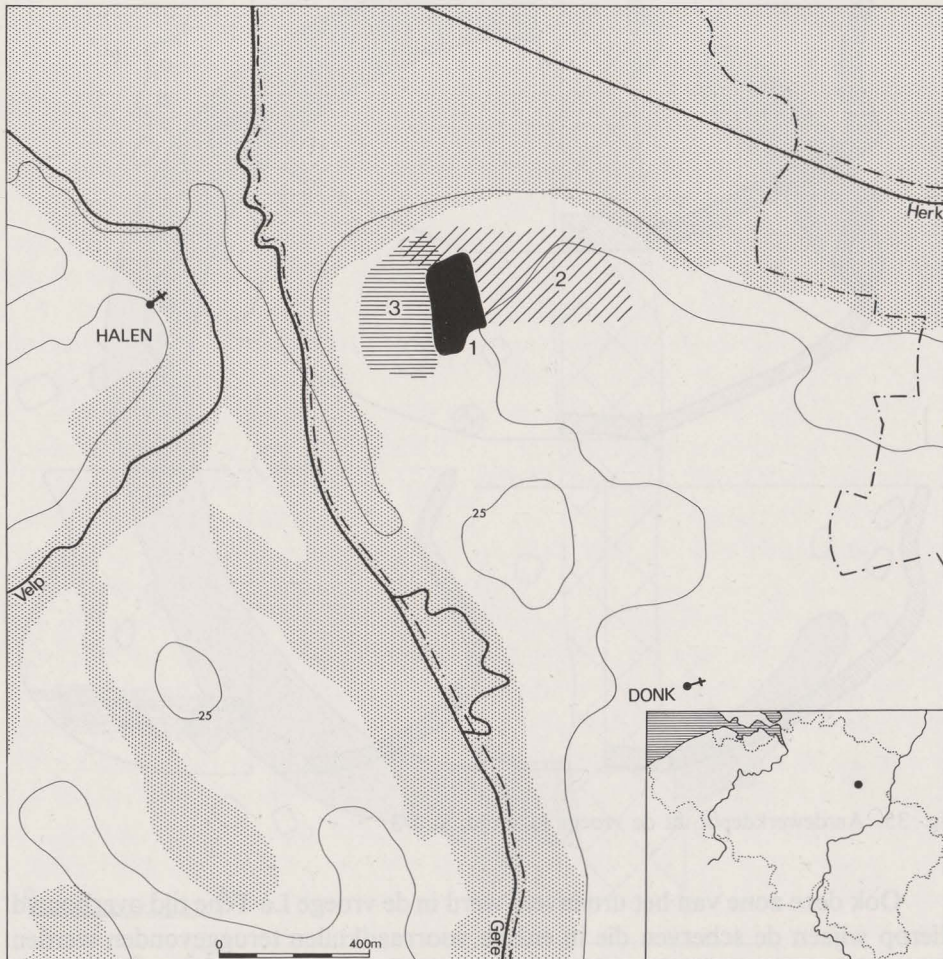


Fig. 36. Situatiekaart. 1 : urnenveld. 2 : IJzertijdnederzetting. 3 : Romeinse nederzetting.
Puntzones : alluviale vlakten.

oriënteerde, lijkt het Romeinse dorp (?) zich meer op de Gete-oever terug te trekken (fig. 36 : 3). Waarschijnlijk hebben hier verkeers-economische factoren een rol gespeeld en dan niet alleen een te veronderstellen rivierovergang op de samen-vloeiing van Gete en Velp; maar ook en vooral de verkeersmogelijkheden te water. De plaats Halen bekleedde in latere eeuwen een sleutelpositie voor het handelsverkeer op de Gete. Het lijkt me aannemelijk dat de gunstige ligging van Halen en Donk, aan weerszijden van de Gete-monding, ook al eeuwen eerder een rol gespeeld heeft. Van deze Romeinse nederzetting tekenden we in 1981 nog een klein gebouw op van ca. 7 op 5,50 m. Een helft was licht in de bodem verdiept, terwijl in de andere helft 3 parallelle kuilen lagen met zandige asse gevuld. Tegenover en in de as van dit gebouw vonden we een kleine vierpostenstructuur (ca. 1 op 1,50 m) :

de vulling van de palen wees duidelijk op brand en leverde een redelijk aantal kleine maar verbrande brokken van basaltlavasteen op. Mogelijk hebben we hier te doen met de resten van het bakhuis van een hoeve, met het spoor van de maalstoel erbij. Versleten molen- en maalstenen vonden we in 1980 vlakbij op de bodem van de waterput terug. Een ander gebouw, ca. 10 op 15 m groot, heeft twee haaks op elkaar gelegen toegangen en doet denken aan huizen van het type Haps. Schijnbaar zijn deze beide toegangen bij een verbouwing en een vergroting van een ouder bestaand gebouw aangebracht.

L. VAN IMPE